

Ona Lozuraitytė ja
Petras Išora
Maastiku haldamine
2018
Installatsioon ja
uurimusprojekt
(detail)
Kõik õigused
kunstnikel
Foto autor Laurynas
Skeisgiela

Ona Lozuraitytė &
Petras Išora
Landscape
Management
2018
Installation and
research project
(detail)
Courtesy of the artists
Photo by Laurynas
Skeisgiela

Ülevuse geopoliitika

*Margus Tamm reisib Nidale ja Narva –
mõlemad on ju siinkandis geopoliitilised piirialad?*

I

Sõidan taksoga Kaliningradi lennujaamast hotelli. Taksojuht teeb juttu. Paari sissejuhatava lause järel jõuab ta oma sõnumini. “Kui huvitab, siis siin saab kõike,” teatab ta tähendusriikka häälega ja pilgutab vandeseltslaslikult silma. “Kõike,” kordab ta, et ma ikka aru saaksin.

Ma ei taha. Kõike on liiga palju. Ma pole selliseks vastutuseks valmis.

Kaliningrad. Hotell Königsberg

Täiesti magamata, vahelejäanud lend ja unetu öö ümberistumis-lennujaamas, jõuame Markoga Kaliningradi hotelli Königsberg vestibüüli. Nõukogudeaegse interjööri seinal ripub suur Immanuel Kanti portree. Üritame prouadega retseptisoonis asju ajada, ja ma tunnen, et olen magamatusest kergelt deliirne. Mulle hakkab tunduma, et prouadel on mingi teema. Nad vahetavad omavahel salapäraselt tähenduslikke pilke, justkui plaanides meiega midagi – mingi kombinatsioon, millest meie veel aru ei saa. Unevaegusest tulenev paranoia? Me oleme eestlastena ju ikkagi vaenuliku bloki sõjalises enklaavis, kas pole nii?

Saame võtme ja trambime trepist üles. Tuba on ilus, avar ja ühe pooleteistnimese voodiga. Ilusti mahuksime Markoga sinna teineteise kaissu ära. Iseenesest, miks mitte; Marko on sümpaatne inimene. Aga mitu päeva ikka niimoodi ööbida ei viitsi. Vantsime tagasi alla, retseptisooni. Prouad itsitavad. Küsime, kas neil on kahest tuba eraldi vooditega. “Njet”; ei, vastatakse kelmikalt vene keeles. Üks proua mõtleb, muigab, ja lisab siis selgituseks: “Meid tegelikult huvitaski, et kas te tulete kohe alla tagasi või mitte.”

Marko läheb kuraatorit ja uut hotelli otsima, mina loivan tagasi hotellituppa ja vajun voodi pehmesse madratsisse. Läbi une tunnen, et keegi avab ukse ja siseneb tuppa. Üritan ennast püstakile ajada, saan aru, et see on koristajatädi, hakkam midagi pomisema. Koristajatädi lükkab mu pea hellalt padjale tagasi, teeb kaks korda pai ja sosistab: “Spi, spi,” maga, maga.

Kura säär. Kaliningradi oblast

Bussituur järgmisel päeval, peale näituse avamist. Pohmelus. Buss peatub siin ja seal, giid räägib juurde infot stiilis “siia hoonesse põles sõja (Teine maailmasõda. – *Toim.*) ajal kaks-sada last sisse!”

Peale linnatuuri pööratakse rool Kura poolsaarele. Imeline keskkond. Lõputu sirge maantee, mida palistavad suured

The geopolitics of the sublime

*Margus Tamm travelled to Nida and Narva –
both of which are local geopolitical border areas, aren't they?*

I

I am riding in a taxi from Kaliningrad airport to the hotel. The taxi driver is making conversation. After a few introductory sentences he reaches his message. “If you’re interested, you can get anything here,” he states in a profound voice and winks conspiratorially. “Anything,” he repeats, to make sure I understood.

I don’t want anything. “Anything” is too much. I am not ready for such responsibility.

Kaliningrad – Hotel Königsberg

Completely unslept, after a cancelled flight and a sleepless night in transit, we reach the vestibule of the Hotel Königsberg in Kaliningrad with Marko. A large portrait of Immanuel Kant is hanging on the wall of a Soviet era interior. We try to get things straight with the ladies at reception and I am feeling a little delirious from the lack of sleep. I start to feel that the ladies have some sort of agenda. They exchange secretive, meaningful glances with each other, as if they are planning something with us – some combination we don’t yet understand. Paranoia from sleeplessness? We are, after all, Estonians in a military enclave of an opposing bloc, are we not?

We get a key and stamp up the stairs. The room is nice, large and with a half-queen-sized bed. Large enough that we could easily cuddle up there with Marko. As such, why not; Marko is a sympathetic person. But you wouldn’t want to spend several nights like that. We trudge back down to the reception. The ladies are giggling. We ask, whether they have a double room with separate beds. “Nyet”; no, they answer roguishly. One lady thinks, smirks and then adds as an explanation, “We were, in fact, interested, whether you would come down straight away or not.”

Marko goes off to find the curator and a new hotel; I slog back to the hotel room and fall into the soft mattress of the bed. Through my dream I sense someone open the door and enter the room. I try to get up, understand it’s the cleaning lady, I start to mumble something. The cleaning lady gently pushes my head back onto the pillow, strokes my head twice and says, “Spi, spi,” sleep, sleep.

Curonian Spit. Kaliningrad Oblast

Bus tour the next day, after the exhibition opening. Hang-over. The bus stops here and there, the guide offers information in

iidvanad puud. “Teate, kuidas me neid puid nimetame?” küsivad. “Me nimetame neid viimasteks Saksa sõduriteks. Miks? Seepärast, et meie noored mehed armastavad siin maanteel kihutada. Aga kui sa siin teelt välja sõidad, siis tõenäoliselt lõpetad sa vastu puud. Ja saad surma. Seepärast me nimetamegi neid puid viimasteks Saksa sõduriteks.”

Kura säär. Teine pool. Leedu, Nida

Kura säärest sai juba 19. sajandil (peamiselt Saksa päritolu) kunstnike ja intellektuaalide meelis-suvituskoht. Poolsaare dramaatiline maastik sobis suurepäraselt ajastuomase romantistliku meelsusega. Kura säär oli rindejoon, kus *ratio* pörkus vastu suurt stiihiat, koht, kus oma aja parimate inimeste konstrueeritud tõkkesüsteemid kaitsesid inimasundusi pealetungivate liivadüünide eest. Lisaks vaatamängulised merelahingud, mida taamal Preisi kuningriik ning Vene impeerium omavahel alatasa toona pidasid. Keskkond, mis kahtlemata pakkus romantilisele vaimule ülevat vaatepilti.

Pärast Teist maailmasõda vahetas poolsaar omanikke ja elanikke, kuid mitte oma üllast loomust. Nõukogude perioodil rajati maaribale mitmeid teadus- ja kultuuriühingute residentse. Taasiseseisvunud Leedu Vabariik jätkas samas vaimus: 2011. aastal asutas Vilniuse Kunstiakadeemia Kura säärele, kiviviske kaugusele kunagisest Kura ürgjõeest, praegusest NATO-Venemaa piirist, Nida kunstikoloonia, kus aastast resideerub keskkellabi 700 (Jah, mitte 7, mitte 70, vaid 700!) külalist. Koloonia nähtavaimaks väljundiks on ümbritseva keskkonnaga suhestuvad rahvusvahelised kunstilised uurimuslikud projektid.

Näitus “(Per)forming Scapes”

Vytautas Michelkevičius kureeritud näituse juhatab sisse Špela Petriči korraldatud fütopoliitiline *performance*. Fütopoliitika- ja fütokraatiauuringud on loodusteaduste eksperimentaalne akadeemiline valdkond, mis uurib taimede agentust. Ehk lihtsustatult öeldes, seda, kas ja mil viisil floora end ja ümbritsevat keskkonda teadvustab ning teadlikult mõjutab.

Eksperimenti läbiviimiseks jagatakse avamispublikule spetsiaalselt ettevalmistatud vahendid ja instruksioonid ning suunatakse nad siis piiritletud metsatukka, ülesandega jõuda mõtestatud kontakti ning kommunikatsioonini taimedega. Mõistlik, flooraga on parem hästi läbi saada, eriti puudega. Seda teatakse Kura säärel hästi. Ja me ei räägi siin ainult Kaliningradi “viimastest Saksa sõduritest”. Iga kohalik elanik võib jutustada, kuidas 16.–18. sajandil raiuti praktiliselt kogu poolsaart kattev mets maha ja kuidas selle tagajärjel hakkas maastik erodeeruma. Kui liiv oli juba enamiku poolsaare külasid ning pooled impeeriumi sadamad enda alla matnud, andis kuningas Friedrich alla. Massiivse maastikurenoverimisprojekti käigus istutati puud Kura säärele tagasi. Sealtsaadik on vahepeal püsinud, Kura poolsaarel on inimasustus ja -tegevus rangelt piiratud, ja omalt poolt hoiavad puud liivadüüne vaos. Aga et peale on kasvanud mitu uut põlvkonda võsa, on kindlasti hea mõte kontakte uuendada. Või on see hoopis hirm selle ees, et äkki on puudel meist tegelikult ükskõik.

Näituse on kujundanud mainekas Leedu arhitektide-duo Ona Lozuraitytė ja Petras Išora, kes ka ise kunstnikena näitusel osalevad. Mõlema, nii efektse näituselahenduse kui uurimusliku kunstiprojektiga “Landscape Management”

the style of, “two hundred children died in a fire in this building during the war (Second World War. – Ed.)!”

After a tour of the city, the steering wheel is turned towards the Curonian peninsula. Incredible environment. An endless straight highway lined with large ancient trees. “Do you know what we call these trees?” the guide asks. “We call them the last German soldiers. Why? Because our young men love to speed along this highway. But if you drive off this road then you will most likely end up hitting a tree. And you die. That is why we call these trees the last German soldiers.”

Curonian Spit. The other side. Lithuania, Nida

The Curonian Spit was already a favoured summer holiday destination for artists and intellectuals (mainly of German heritage) in the 19th century. The dramatic landscape of the peninsula was ideally suited to the romantic mood of the time. The Curonian Spit was the border where *ratio* came up against the elements, a place where barriers, constructed by the best engineers of the time, protected human habitation against the encroaching sand dunes. In addition, there have been spectacular sea battles, which the Kingdom of Prussia and the Russian Empire were constantly waging nearby. An environment which undoubtedly offered a sublime spectacle for a romantic soul.

After the Second World War, the peninsula changed ownership and inhabitants, but not its noble character. During the Soviet era, the residencies of many scientific and cultural societies were established on the strip of land. The re-independent Republic of Lithuania continued in the same manner: in 2011, the Vilnius Academy of Arts established the Nida artist colony a stone's throw from the former ancient Curonian River, the current NATO-Russian border, where an average of 700 (Yes, not 7, not 70, but 700!) visitors reside each year. International artistic research projects that relate to the surrounding environment represent the most visible expression of the colony.

Exhibition “(Per)forming Scapes”

The exhibition, curated by Vytautas Michelkevičius is introduced by a phytopolitical *performance* organised by the Špela Petrič. Research into phytopolitics and phytocracy are experimental academic fields in science, which observe the agency of plants. Or more simply, whether flora is aware of and consciously influences itself and the environment surrounding it and how.

To conduct the experiment, specifically prepared tools and instructions are distributed to the public at the opening and they are then directed to an enclosed patch of forest with the task of achieving meaningful contact and communication with the plants. Sensible, it is better to get along well with flora, especially with trees. This is well known on the Curonian Spit. And we are not here talking only about the “last German soldiers” in Kaliningrad. Every local inhabitant can tell of how between the 16th and 18th centuries, practically all of the forest covering the peninsula was felled and how, as a result, the landscape started to erode. When the sand had already covered most of the villages on the peninsula and half of the Empire's harbours, King Friedrich gave up. In a huge landscape renovation project, the trees were replanted. Since then a cease-fire has held, human

(Maastiku haldamine, 2018) loovad nad üldist konteksti. Tandem Lozuraitytė-Išora on koostanud väljapaneku Kura poolsaare terraformimise kartograafilisest ajaloost. Kõige uuem kihistus koosneb satelliidiskännidest ja see toob sisse ka aktuaalse geopoliitilise mõõtme. Poolt poolsaart, seda osa, mis kuulub Kaliningradi oblasti alla, katab tühi valge pind.

Tegemist on Kaliningradi oblasti, Vene Föderatsiooni strategilise militariseeritud enklaviga, mille territooriumil toimuv on salastatud. See on muidugi intrigeeriv: kui on riiklikult salastatud, siis järelikult tuleb rääkida inimestega. Hiljem, väljapanekust inspireerituna, kasutan kontakte, mis mul on, ja uurin, mida suuremat-uuemat teoksil Kura Vene poolel. Ja saan teada, et toimumas on suured protsessid. Nimelt on Vene Föderatsioon algatanud massiivse maastiku-projekti – poolsaare Kaliningradi-poolsele osale, NATO piiri lähedusse, plaanitakse rajada kümnete kilomeetrite ulatuses jalgrattateid.

Ekspositsiooni suurima osa moodustab Anna Romanenko ja Björn Kühni installatsioon “Local Fittings” (Kadunud seadistused, 2018). Esmapilgul näib tegu olevat lihtsalt esteetiliselt naudingut pakkuva neomodernistliku puitskulptuuriga, ent põrandal ja seinal olevaid tekste lugedes saab selgeks, et see on hoopis abstraheritud jõusaal, mille eripäraks on, et see matkib metsamaastiku läbimisel tehtavaid pingutusi. Avamisel annavad autorid ise eeskujuga, võtavad talade vahel asendeid, painutavad keha koos puiduga üht ja teistpidi. *Fitness*-kultuur oma erinevates vormides ja tõlgendustes on kahtlemata oluline ja huvitav teema. Eelkõige Euroopas on *fitness*-tööstus, treeningsaalid ja amatöörsportklubi viimasel kümnendil olnud – ja on siiani – eksponentsiaalselt kasvav majandusharu. Põhjendustena on räägitud postindustriaalselt lodevast töökultuurist, vajadusest stressi maandada, keskeakriisiga toimetulekust, oma keha ja keskkonnaga taas kontakti saavutamiseks. Aga tegelikult me ju teame, mida see tähendab, mida see läbi ajaloo on tähendanud, kui riigid ja rahvad ühtäkki, ilma konkreetse sunduse või praktilise vajaduseta oma lihaste treenimisega tegelema hakkavad? See tähendab, on alati tähendanud, hirmu ebamäärasuse ees.

Näituse lõpetab Lina Lapelytė video “Play for the Parallels” (Mäng paralleelidele, 2018), mis kujutab viit naisterahvast metsas, ringis puutüve ümber istumas ja joigumas, taamal kajamas vaataja pilgu eest varjule jääva kiriku kellalöögid. Selgitusi pole lisatud, ja nii see ka mõjub – ärevustekitavalt tähenduslikuna, ilma et see üritatakski midagi öelda.

Konverents Narvas. Vahepaus ja jalutuskäik. Joaoru uus rannahoone

Silmapaistvalt moodne arhitektuur, ilmselgelt esindusfunktsiooniga, mida rõhutavad ka hoone kõrval kõrges mastis lehvitud Narva linna, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu lipud. Rannahoone sees, jõele avanemas küljes, asub hästivarustatud tänapäevane jõusaal, mille maast laeni akendest – samal ajal, kui sa tegeled näiteks trenaažööril jooksmisega – saab nautida suurepäraselt vaadet Narva jõe ja sealsamas asuvale Jaanlinna kindluse müüri.

See on nii lähedal, et põhimõtteliselt saab vastasmüüri seisjatele, keda seal alati ka on, silma vaadata. See on nii lähedal, et ilmselgelt meie näeme neid ja nemad näevad meid. Ja mida nad siis näevad? Nad näevad jõge, nad näevad lummalist maalilist loodusvaadet ja nad näevad teiselt poolt piiri

habitation and activity is strictly restricted on the Curonian Spit, and on their part, the trees keep the sand dunes in check. But since many new generations of shrubs have grown on top, it would certainly be good to rekindle contact. Or perhaps it is feared that the trees, in fact, don't care about us.

The exhibition is designed by the reputable Lithuanian architect-duo Ona Lozuraitytė and Petras Išora, who also participate in the exhibition as artists. With such an effective solution to the exhibition as well as their exploratory art project “Landscape Management” (2018), they create a general context. The Lozuraitytė-Išora tandem have put together an exhibition of the cartographical history of the terraforming of the Curonian peninsula. The most recent layer consists of satellite scans that add an actual geopolitical dimension. Half of the peninsula, which belongs to the Kaliningrad Oblast, is covered by an empty white area.

This is the Kaliningrad Oblast, the strategic militarised enclave of the Russian Federation, and that which takes place within the territory is classified. This is, of course, intriguing: if it is classified by the state, then therefore one must talk to the people. Later, inspired by the exhibition, I use the contacts I have and inquire what happens on the Russian side of the Curonian Spit. And I discover that great processes are taking place. Namely, the Russian Federation has started a massive landscape project – on the section of the peninsula on the Kaliningrad side, near the NATO border, dozens of kilometres of bicycle paths are being planned.

The largest part of the exhibition comprises the installation “Local Fittings” (2018) by Anna Romanenko and Björn Kühn. At first glance this seems to simply be neo-modernist wooden sculpture offering aesthetic pleasure but having read the texts on the floor and walls it becomes clear that this is, in fact, an abstracted gym that imitates the exertions necessary when passing through a forest landscape. At the opening, the artists themselves demonstrate, take their positions between the beams and stretch their bodies with the wood one way and then the other. Fitness culture in its various forms and interpretations is undoubtedly an important and interesting subject. Foremost in Europe, the fitness industry – training halls and amateur sports clubs – have become (and continue to be) a sector of exponential growth for the economy in the last decade. As reasons for this, the languid post-industrial work culture, a need to reduce stress, dealing with mid-life crises, again making contact between one's body and the environment, have been discussed. But actually, we know what this means, what this has meant throughout history, when countries and people have suddenly, without a specific compulsion or practical need, started training their muscles? This means, has always meant, a sense of fear before uncertainty.

The exhibition is concluded by the video “Play for the Parallels” (2018) by Lina Lapelytė, which depicts five women in the forest sitting around a tree trunk singing a *joik*; nearby, not visible to the viewer, the bells of a church echo. No explanation is added and that's the effect it has – anxiety-inducing and meaningful, without trying to say anything.

Conference in Narva. Pause and walk. New beach building at Joaorg

Remarkably modern architecture, obviously with a stately function emphasised by the flags of the city of Narva, the Republic of Estonia and the European Union flying high next

endi peale marssimas lihaselisi inimkogusid. See, et tegu on paigalseisva (s.t trenadžöör püsib ühe koha peal) pealetungiga, üksnes lisab vaatepildile subliimsust. Jah, tegemist on bio-poliitilise jõuprojektseeringuga.

Konverents Narvas. *Afterparty*

Juurde astub ilmselt kohalik vene päritolu noormees. Uurib, millega tegu. Räägime, et see on konverents, kus arutatakse Narva tuleviku perspektiive. Noormees hakkab naerma, noogutab elunäimult ja osatab irvitades eesti keeles ilmselge vene aktsendiga: “Narva – potens-ij-aali on, potens-ij-aali on. President tuleb Narvasse – sest potens-ij-aali on, potens-ij-aali on.” Naerame koos: potentsiaali ilmselgelt on.

II

Romantistliku esteetika keskseks ideeks on ilusa ja üleva erisus. Ilu teeb meelehead, ülevus kirkastab, olles seega kõrgem kategooria. Kura juurtega Immanuel Kant (1724–1804) seostas ülevuse (*das Erhabene*) õudusega: hirmuga selle ees, mis on nii hõlmamatult suur, et tekitab vaatajas õudu – jäädes ise seejuures vaataja suhtes täiesti ükskõikseks. Subliimne tekitab vaatajas esteetilise naudingut – seeläbi, et on ähvardav, ilma et see tegelikult ähvardaks. See on ekstaas edasilükatud katastroofist.

Et ülevus vajab mastaapi, otsisid romantismiaja loojad seda eelkõige teatavat sorti loodusmaastikes. 18.–19. sajandi juhtiv inglise maastikukujundaja William Gilpin (1724–1804), kategoriseerides maastikud ilusateks, piktoreskseteks ja ülevateks (*sublime*), kirjeldab viimast kui metsikut, kultiveerimatut, ääretut ja kontrastset: pilvi läbistavad mäetipud, ääretud orud sügavusse sööstvate jõgedega, murduvad merelained.

Teisisõnu, tegemist on disruptiivsete keskkondadega, geoloogilisi protsesse piiritlevate tähistega. Arusaadavatel põhjustel on disruptiivsed maastikud läbi ajaloo olnud ka poliitilisteks piirijoonteks. Tegelikult seostab juba Edmund Burke (1730–1797) subliimsust piirijoonega, nentides, et ülevus armastab käia mööda sirgeid, massiivseid jooni. Burke'i kirjeldus võib tunduda paradoksaalsena, sest kui üldiselt seostatakse subliimsust metsikusega, siis siin ta justkui kirjeldaks ettearvatavust ja kontrollitust, kuid tegelikult peab Burke piirijoone subliimsuse all silmas seda, et mida püsivam on piir, seda katastroofilisem on selle kokkuvarisemine, mis alati lõpuks paratamatult juhtub.

Võib öelda, et 20. sajandi lõpul ja 21. sajandi algul minevas loodusmaastik oma subliimsuse. Aastatuhandevahetuse esteetikud, autorid nagu Jeremy Gilbert-Rolfe (s. 1945) jt, otsisid subliimsust pigem virtuaalkeskkonnast. Ajaloo lõpp oli mitmes mõttes ka geograafia lõpp. Lähipiirkonnast ja lähiajalooost võiks ilmeka näitena meenutada, kuidas veel kümme aastat tagasi oli Ida-Euroopa kohta poliitiliselt korrektne kasutada mõistet “endine Ida-Euroopa” – geograafiliselt skisofreeniline mõiste, kuid vastas toonasele postajaloolisele reaalsusele.

21. sajandi teisel kümnendil tegi geopoliitika jõulise *comeback*'i ja koos sellega naasis ka maastik kui subliimne subjekt, mis, omamata vähimatki poliitilist agentsust, omab potentsiaali põlistada või põrmu paisata kehtivaid geopoliitilisi reaaliite.

to the building. Inside, on the side open to the river, there is a well-equipped modern gym, from the floor-to-ceiling windows of which – while you are running on a running machine, for instance – you can enjoy an amazing view of Narva River and the fortress walls of Jaanilinn, right there.

It is so close, that you can practically look into the eyes of people, which there always are, standing on the opposing wall. And then, what do they see? They see the river, they see a captivating picturesque view of a landscape and they see muscular human forms marching towards them from the other side of the border. The fact that it is a static offensive (i.e. the running machine remains stationary) only adds the sublime to the spectacle. Yes, it is a bio-political projection of power.

Conference in Narva. *Afterparty*

A young man, probably of local Russian descent, approaches us. Inquires as to what's going on. We say it is a conference at which the future perspectives of Narva are being discussed. The young man starts to laugh, nods wisely and mocks while laughing in Estonian with an obvious Russian accent, (transl.) “Narva – there's potencyial, there's potencyial. The president comes to Narva – because there's potencyial, there's potencyial”. We laugh together: obviously, there is potential.

II

Central to the romantic aesthetic is the distinction between the beautiful and the sublime. Beauty creates pleasure, the sublime brightens and is thereby, a higher category. Immanuel Kant (1724–1804), with his roots in Curonia, tied the sublime (*das Erhabene*) to horror: with the fear of that which is so incomprehensibly large that it creates fear in the viewer – while itself remaining indifferent to the viewer. The sublime creates aesthetic pleasure in the viewer – in a way that is threatening without actually threatening. This is the ecstasy of catastrophe put on hold.

Due to the fact that the sublime needs scale, the romantic creators looked for it primarily in certain kinds of landscapes. The leading British landscape designer at the end of the 18th century, William Gilpin (1724–1804), categorised landscapes as beautiful, picturesque and sublime, describing the latter as wild, uncultivated, endless and contrasting: mountain peaks penetrating clouds, endless valleys with rivers diving into the depths, breaking ocean waves.

In other words, it is a disruptive environment with markers that limit geological processes. For understandable reasons, disruptive landscapes have also been political boundaries throughout history. In fact, Edmund Burke (1730–1797) already connected the sublime to borders, declaring that the sublime loves to walk along straight, massive lines. Burke's description may seem paradoxical because if the sublime is usually tied to the wild, then here he seems to describe a predictability and control, but actually, by the sublimity of the border, Bourke means that the more stable the border, the more catastrophic is its collapse, which always inevitably happens.

One could say that at the end of the 20th century and the beginning of the 21st century the natural landscape forfeited its sublimity. The aestheticists at the turn of the millennium,

Lõpetuseks väike viktoriiniküsimus: mis ühendab näiteks Kura säärt, Krimmi poolsaart ja Narva jõe suudmeala? Õige vastus: need kõik on erakordselt kaunid kohad.

Margus Tamm on kunstnik, graafiline disainer, kultuurikriitik ja kirjanik. Ta on ka KUNST.EE peakujundaja.

Anna Romanenko ja Björn Kühn
Kohalikud seadistused
2018
Installatsioon
Kõik õigused kunstnikel
Foto autor Laurynas Skeisgiela

Anna Romanenko & Björn Kühn
Local Fittings
2018
Installation
Courtesy of the artists
Photo by Laurynas Skeisgiela

authors such as Jeremy Gilbert-Rolfe (b. 1945) and others, sought the sublime more in the virtual environment. The end of history was also in many ways the end of geography. As a vivid example from the local area and recent history, one can remember how around tens of years ago it was politically correct to use the term “former Eastern Europe” when referring to Eastern Europe – a geographically schizophrenic term, which nevertheless adhered to the post-historical reality of the time.

In the second decade of the 21st century geopolitics made a powerful comeback, and with it the landscape as a sublime subject returned, which, lacking any political agency, has the potential to immortalise or kill the current geopolitical realities.

*

To finish, a little quiz question: what connects, for example, the Curonian Spit, the Crimean Peninsula and the Narva River estuary? Correct answer: they are all exceptionally gorgeous places.

Margus Tamm is an artist, graphic designer, cultural critic and published writer. He is also designer for KUNST.EE.

